

AKUMULACE LIDSKÉHO KAPITÁLU

(pokračování)

JSME HŘÍČKOU TRŽNÍCH SIL?

**18. setkání zástupců krajů
k problematice rozvoje lidských zdrojů
Liberec, červen 2008**

JE ČLOVĚK HŘÍČKOU TRŽNÍCH SIL?

- **Svoboda člověka**, ve smyslu aristotelovského jednání, ke kterému se určil sám jednající, byla vždycky relativní a závislá na mnoha podmínkách v jeho okolí.

Svoboda = individualizace (rozhodování o sobě).

Jsme skutečně svobodní ?

- Trh se stal dominující veličinou, která už zdaleka není jen kategorií ekonomickou, ale vytvořil **absurdní Darwinovský svět**, ve kterém přežívají jen nejsilnější.
- Globalizace jako pohroma i šance.
- **Obchodovatelnost znalostí** (pro trh, pro ekonomický rozvoj, pro individuální pozici).

„Hospodářský systém má svůj řád a je schopen sám se obnovovat. Pracuje v něm tzv. neviditelná ruka trhu, která je mnohem silnější, rozumnější a opatrnější, než viditelná ruka státu.

Smith: Užitečné znalosti si osvojí každý v důsledku ekonomického tlaku, proto není třeba vzdělávání dospělých státem podporovat.

*

V. Klaus: Termíny „vzdělanostní společnost“ a „znalostní ekonomika“ jsou naprosto prázdná slova, která nemají vůbec žádný obsah a která podstatu naší společnosti a ekonomiky karikují.

Adam Smith
(1723-1790) -
zakladatel
ekonomické vědy a
otec klasické
ekonomické školy:

Honba jednotlivců za ziskem je tedy to, co přispívá k bohatství celého národa...”

Homo economicus?

HOMO ECONOMICUS NEBO HOMO SOCIOLOGICUS?

Jsme motivováni pouze sobeckými zájmy a ziskem ?

(Neo)klasické paradigma:

utilitární zaměření člověka – užitečnost, tržní racionalita →

Člověk jako „spotřebující“ subjekt.

Model dokonalé konkurence.....

Deontologické paradigma Etzioniho:

Není naše chování určováno bohatšími faktory?

Člověk jako základní rozhodovací jednotka, která svůj užitek maximalizuje díky **schopnosti racionálně posoudit všechny okolnosti.**

„Sociální ekonomie“.

Neredukovatelné užitečnosti „požitek a morálka“.

Člověk jako součást sociálního společenství - paradigma JÁ – MY.

Společenství usnadňuje rozhodování vytvářením norem a pravidel.

nabídka

poptávka

cena

nabídka

Manipulace pouze tržní?

MANIPULACE A INDOKTRINACE

- **lověk v celé historii poznává**, vzdělává se a emancipuje se k lidství.
- rvní ideologie = ztráta autonomie (indoktrinace).
- d zavedení školní docházky přesvědčování o racionalitě společnosti.
- ragmatizace vzdělávání.
- íl: vytvořit etatistického občana loajálního ke státní reprezentaci
- **Rozumové schopnosti se kultivují tak, aby se absolvent začlenil do existujících „správných“ poměrů rozumového světa dospělých**

AUTONOMIE * DOKTRINA * GLOBALIZACE

- Vývoj ve 20. století se odehrával jako **spor liberalismu** (věří člověku, jeho schopnosti, podnikavosti, pokud ho společnost nesvazuje) **a socialismu** (věří v sílu společnosti, egoismus nesmí poškozovat zájmy celku). Obě ideje zaměřeny na „blaho člověka“. Člověk byl dále formován dle potřeby nositelů ideologií.

*

- **Dnes, jsme v situaci, kdy produkční celoplanetární síly vytvářejí k emancipaci reálné předpoklady.**
Jenže: nastupuje proces odlidšťování ekonomiky, její odcizování ve vztahu k člověku i přírodě, nerovnost rozdělování, polarizace.

Autonomie opět na rozcestí.

CENTRIFUGÁLNÍ EFEKT

NARŮSTÁNÍ
PRODUKCE
A SVĚTOVÉHO
BOHATSTVÍ

MRHÁNÍ A PLÝTVÁNÍ
PŘÍRODNÍM KAPITÁLEM
UMĚLE VYVOLÁVANÉ
POTŘEBY

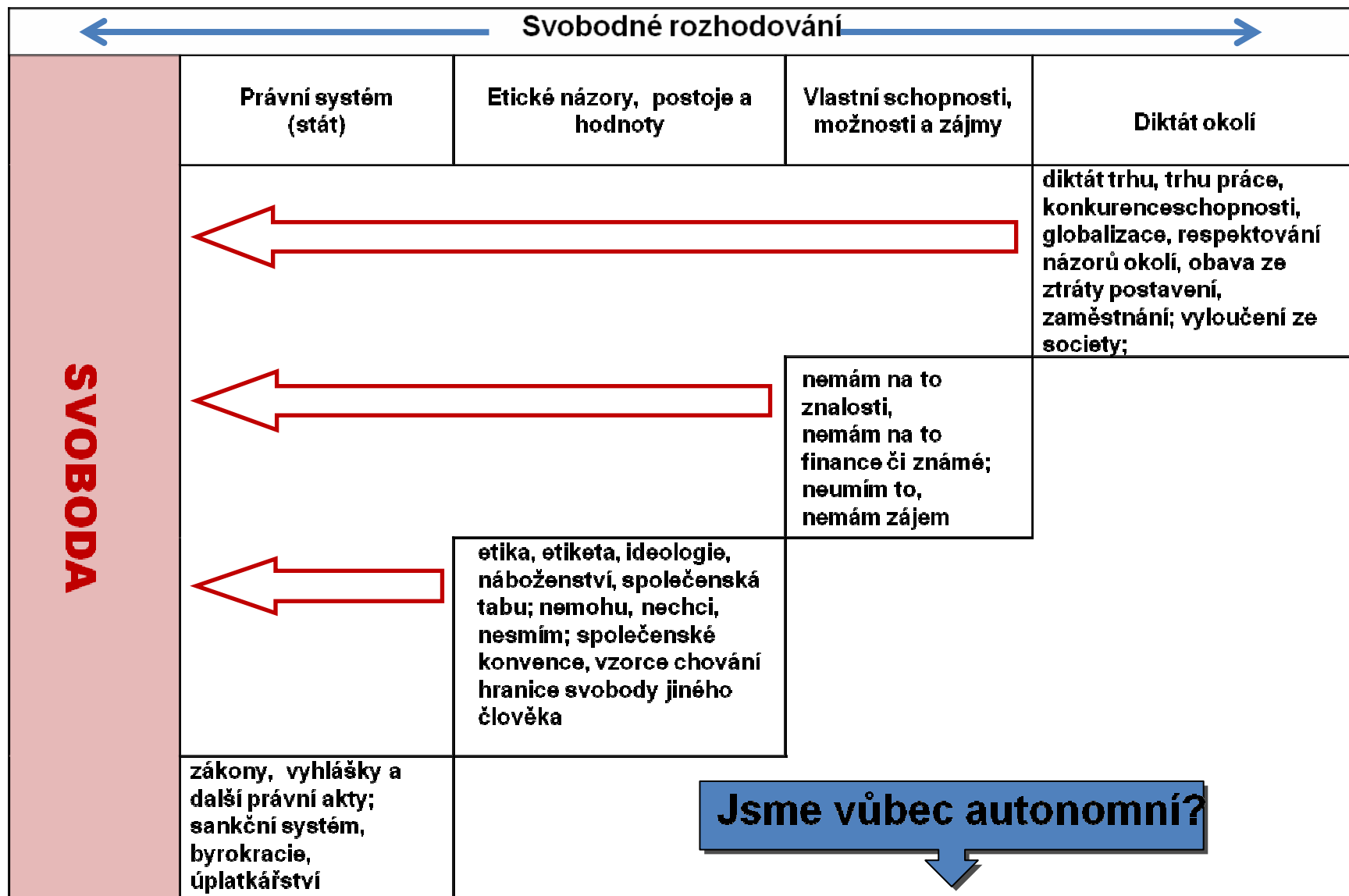
PROHLUBOVÁNÍ
NEROVNOMĚRNOSTI
ROZDĚLOVÁNÍ

NEÚMĚRNÝ PODÍL
NA BOHATSTVÍ
ZE STRANY CHUDÝCH
A VYDĚDĚNÝCH
(LUMPENPROLETARIÁT)

Jaká je míra svobody?

RELATIVNOST SVOBODY

DIKTÁT TRHU VYŽADUJE STÁLOU INOVATIVNOST

- Stálá inovativnost znamená zdokonalování a zdokonalovat něco může jen stále se **zdokonalující člověk** (65% zaměstnaných v ČR si myslí, že vzdělání pro jejich práci je dostačující).
- Inovace tedy znamená **nápor nejen na schopnosti, ale i na jejich proměnu** (počítače)
- **Diferencovanost rizika nezaměstnanosti** (nekvalifikovaných přes 20%, středoškoláků a vyučených cca 10%, vysokoškoláků 3%)
- **Pracovník se stal lidským zdrojem, jeho vybavení lidským kapitálem, se kterým se zachází jako s ekonomickou kategorií. Akumuluje se, inovuje se, vytváří hodnoty, kapitalizuje se, fyzicky a morálně zastarává, spotřebovává,**

do LK se investuje.

INVESTICE DO LK

OČEKÁVÁNÍ BUDOUCÍ VÝHODY (PŘÍJMU)

- **Investování do vzdělání** jako produktivní chování domácnosti (náklad = úhrada školného, obětovaný příjem, jiné vícenáklady). Investování do **lidského potenciálu**.
- **Investování do pozice** formou prestižní kvaziproductivní spotřeby (životní statky na úrovni daných konvencí -demonstrativní spotřeba, formy kolektivní spotřeby – večírky, kluby; generování společenských kontaktů, segregace společenských vrstev, koaliční chování).

Do čeho tedy investovat?

POZICE NEBO POTENCIÁL?

Lidský potenciál – celková schopnost a způsobilost k výkonu.

Investování do vzdělávání zvyšuje osobní potenciál, osobní kapitál

Problémy:

- bez investování do pozice může LK zmrtnět.
- **investování do pozice je kariérově účinnější, ale nezvyšuje LK** (Může být i riskantní - překročení vlastního stínu - degradace celebrit či politické reprezentace).

Společné: nutnost stálého investování, stálé inovace,
Nejúčinnější: prolínání obou investic .

Problém školství :

- disponibilní kvalita lidského kapitálu má splnit nemožné – vybudovat kvalitní lidský kapitál
- politické hrátky

Šance bez investování :

OPRANĎU MI NENÍ ZNÁMO, ŽE BY VYŠLA NĚJAKÁ PŘÍRUČKA JAK BLBEC KE ŠTĚSTÍ PŘIJÍT MŮŽE.
POKUD BY VYŠLA, SÁM BYCH SI KOUPII TŘI KUSY TOHOTO BESTSELERU.

Opravdu mi není známo, že by vyšla nějaká příručka Jak blbec ke štěstí přijít může. Pokud by vyšla, sám bych si koupil tři kusy tohoto bestselleru.

Realita šancí.

TRH a ROVNOST ŠANCÍ

- **Různost osobnostních potenciálů** (3% talentů, škála IQ, EQ, různý vědomostní kvocient, „vícesložkovost“ inteligence, ...)
- **Různost osobnostních dispozic** (různost mentálních schémat: vzdělání, předpoklady, zájmy, postoje, znalosti, dovednosti, společenské vzory...)
- **Různost motivátorů** (kariérový typ, laxnost - cílevědomost)
- **Různý kulturní a sociální kapitál** (postavení příbuzných a známých, různost hodnotových preferencí, ...)

Všechno je náhoda?

LK JAKO NÁHODA ČI VOLBA

Akumulace LK je výsledkem

- **náhody** : dědičnost, geny (fyzické a psych. schopnosti), sociální K, společenský K, využití příležitosti
  - **vlastní volby** : využití vlastních zdrojů, způsobu života a práce, zaměstnání, podnik, akumulace zdrojů či utrácení
  - **volby jiných** : volby jiných, osudové náhody
-

Cena práce je výsledkem

- **volby** (spotřebitelů – stanovují poměrné ceny, vlastní - jak využijeme vlastní zdroje, vč. ochoty riskovat)
- **náhody** (Kodeš-dnešní tenista, dtto fotbalista, herec šmíra-celebrita, lovec krokodýlů v Austrálii a ČR, Madona na západě a v Iránu)

Cena je mechanismem, umožňujícím směřovat všem, všechno, všude.

...ale za kolik?

MERITOKRACIE X KREDENCIONALISMUS

Basil Bernstein:

- **nízká kvalifikace** – přesně vymezená práce – orientace na pozici (i v rodině)
- **vyšší kvalifikace** - pracovní autonomie – orientace na osobnost.

Pierre Bourdieu:

Kritika meritokracie - habitus – sociální střety – vložené kapitály:

- **ekonomický**
- **kulturní** (socializovaný, objektivizovaný, institucionalizovaný)
- **sociální**
- **symbolický** (společenský řád – fyzické násilí vystřídal symbolické)

Náhoda či volba ??

LK JAKO SOUČÁST SMĚNY

Jakákoliv směna = **trh** (obě strany musí věřit, že něco získají)

Trh práce : různé druhy práce (event.“nepráce“) →
různé mzdy: možnost volby

Volba všech podle finančních i nefinančních výhod i nevýhod různých povolání (čím vyšší osobní kapitál, tím větší šance výhodné směny).

Umožňuje se spolupráce, ponechává volba, respektování ostatních, možnost realizovat vlastní zájmy v souladu s naší tržní cenou.

Rovnováhu (na trhu práce i při rozdělování) reguluje cena.

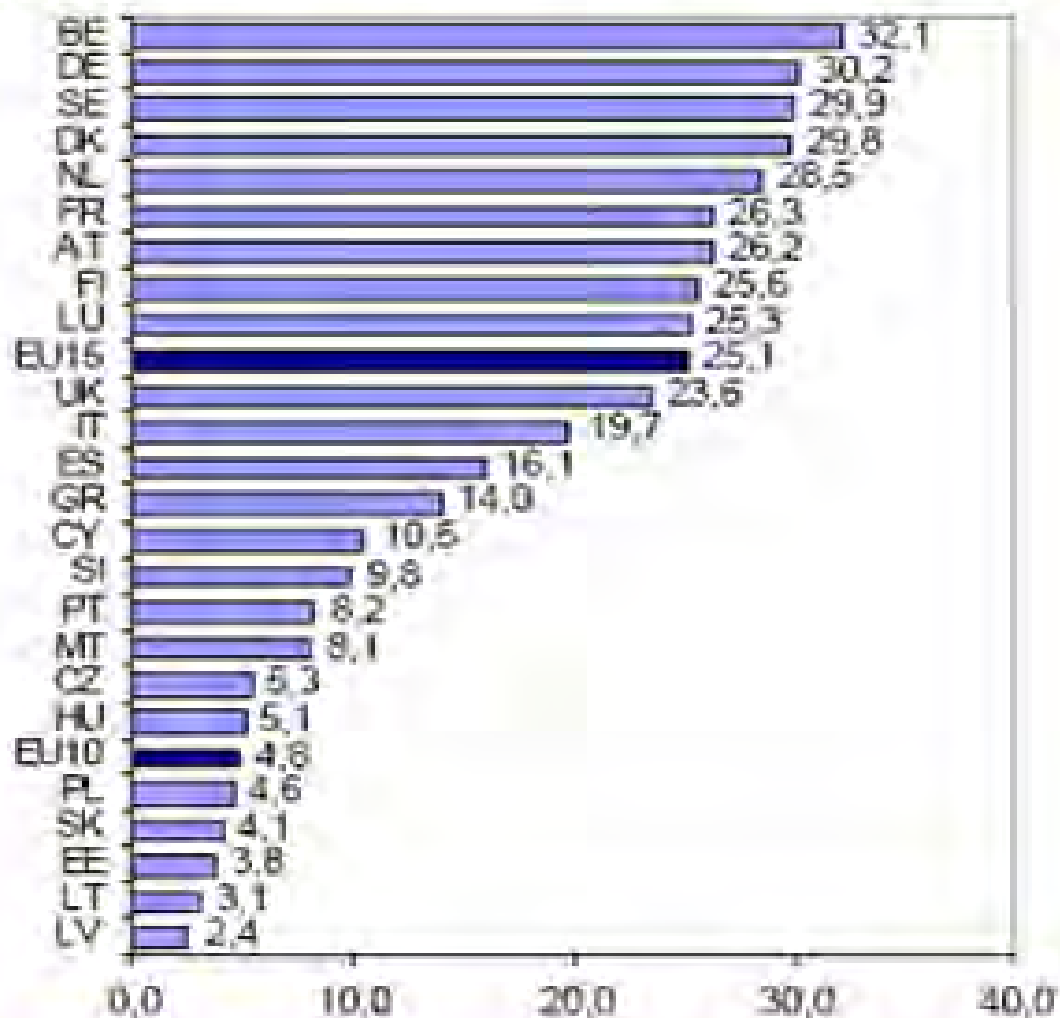
Cena - **funkce informační** (přenáší informace o poptávce, dnes usnadněno komunikací)

- **funkce motivační** (motivuje k adekvátnímu jednání dle informace o výhodnosti)

- **funkce rozdělování výhod** – příjmů (rozdíl mezi tím co získám a co jsem zaplatil)

Šance zbohatnout prací :

Obrázek 2: Hodinové pracovní náklady v průmyslu (rok 2003, v EUR)

12

... a náklady na akumulaci?

NÁKLADY * PŘÍNOSY * VÝNOSY

Náklady akumulace LK

- přímé zdroje (platy učitelů, stipendia, nájemné, energie,...)
- ušlé výdělky (osobní příjmy, příjmy veřejných rozpočtů)
- transfery (dotace na jídlo, ubytování – nejsou společenským nákladem)

Přínosy (benefity) LK

- příjmový prospěch jednotlivce – získání vyššího „spotřebního“ statku
- úspory státu na sociální výdaje
- vzdělání jako vstupní faktor vzdělávání

Výnosy z LK:

- rozdíl mezi přínosy a náklady na jeho dosažení
- soukromé, podnikové, společenské
- diskontované výnosy budoucí (Klausovi „parazitující vnuci“)

A co podniky?

HŘÍČKA

KONKURENCESCHOPNOSTI ?

The Adler Group, 2007:

- **76% nedostatek kvalifikovaných** je rostoucí a velký problém
- **63% - pocit, že kvalita uchazečů klesá** (relativnost)
- **nedostatek manažerských dovedností poškozuje konkurenceschopnost**

Manpower, 2008:

- **třetina českých zaměstnavatelů – nedostatek kvalifikovaných**
- **44% - budoucnost = problém hledání a udržení talentů**

Deloitte, 2008:

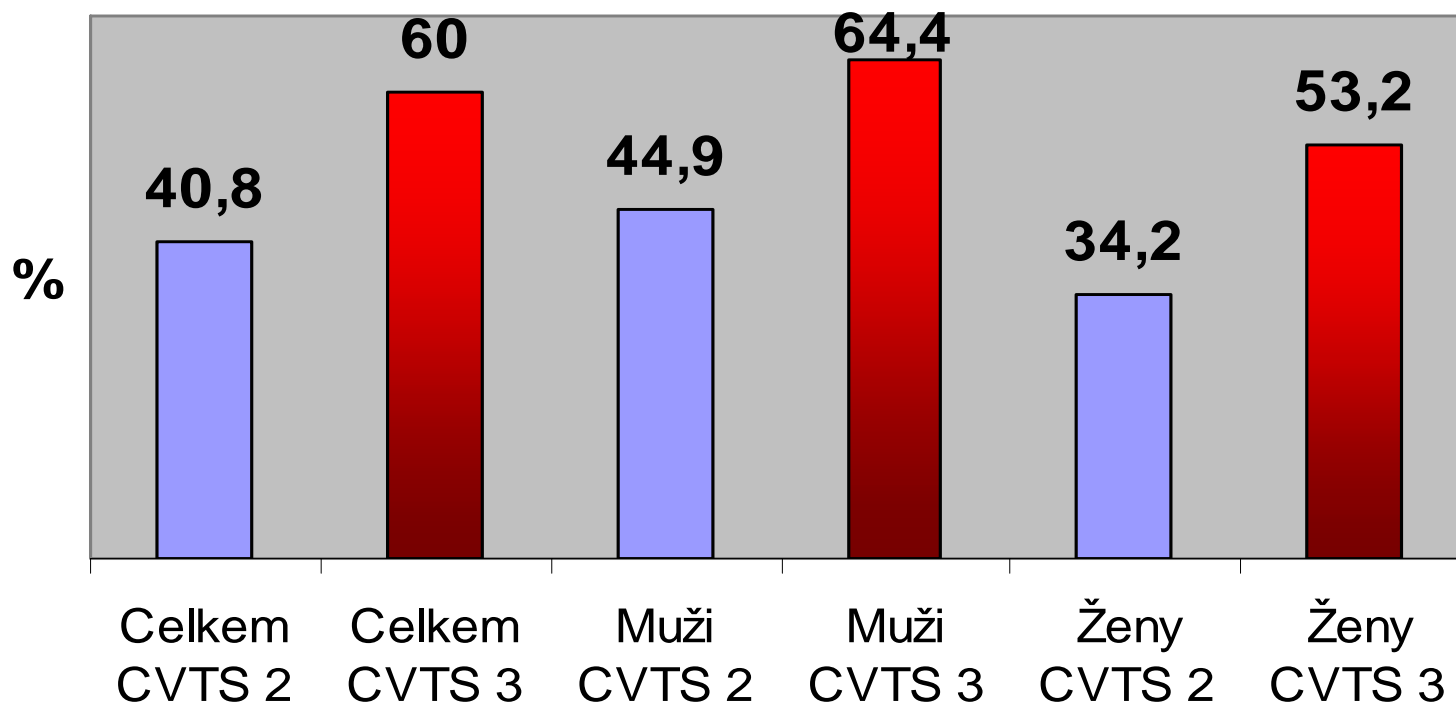
- **na světě je více pracovních míst než kvalifikovaných uchazečů**
- **globální základna talentů se stále snižuje**

VŠE Praha , 2007:

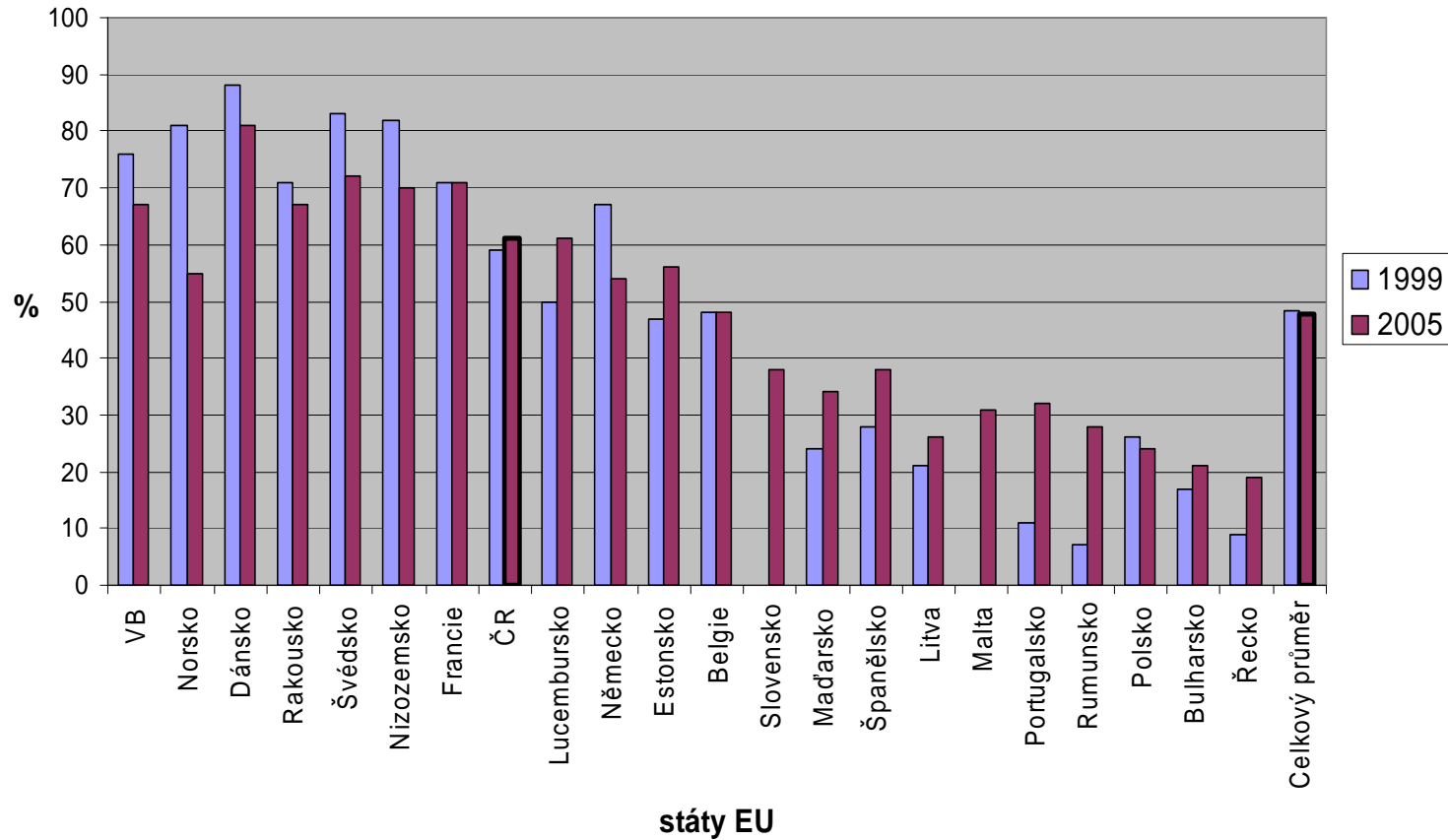
- **většina českých podniků nepovažuje své zaměstnance za konkurenceschopné** na mezinárodním trhu práce
- **2/3 možná někteří**

Podniky to vzdát nemohou...

PODÍL ÚČASTNÍKŮ DPV NA CELKOVÉM POČTU ZAMĚSTNANÝCH OSOB V %

PODÍL PODNIKŮ POSKYTUJÍCÍCH KURZY DPV NA CELKOVÉM POČTU PODNIKŮ V %

OPTIMÁLNOST AKUMULACE LK

- **optimální míra akumulace** - při minimalizaci nákladů
- nejistota ohledně **budoucích výnosů** – LK jako produktivní faktor - přebytečný i nedostatkový (riziko)
- změny **společenské míry výnosů** z LK
  - změny počtu studujících
  - změny poptávky po zboží a službách v oboru vzdělání
  - technologické změny – změna produktivity
- nutnost optimalizace - **omezenost zdrojů**
- nutná kombinace **tržních sil a veřejných intervencí**
- pozitivní externality u základního, u vysokoškolského dominují soukromé výnosy (bezplatnost zatěžuje daňové poplatníky – hlavně chudé).

Akumulace – předpoklad inovace

INOVACE JAKO PŘEDPOKLAD RŮSTU,

ALE I KONKURENCE A NEZAMĚSTNANOSTI

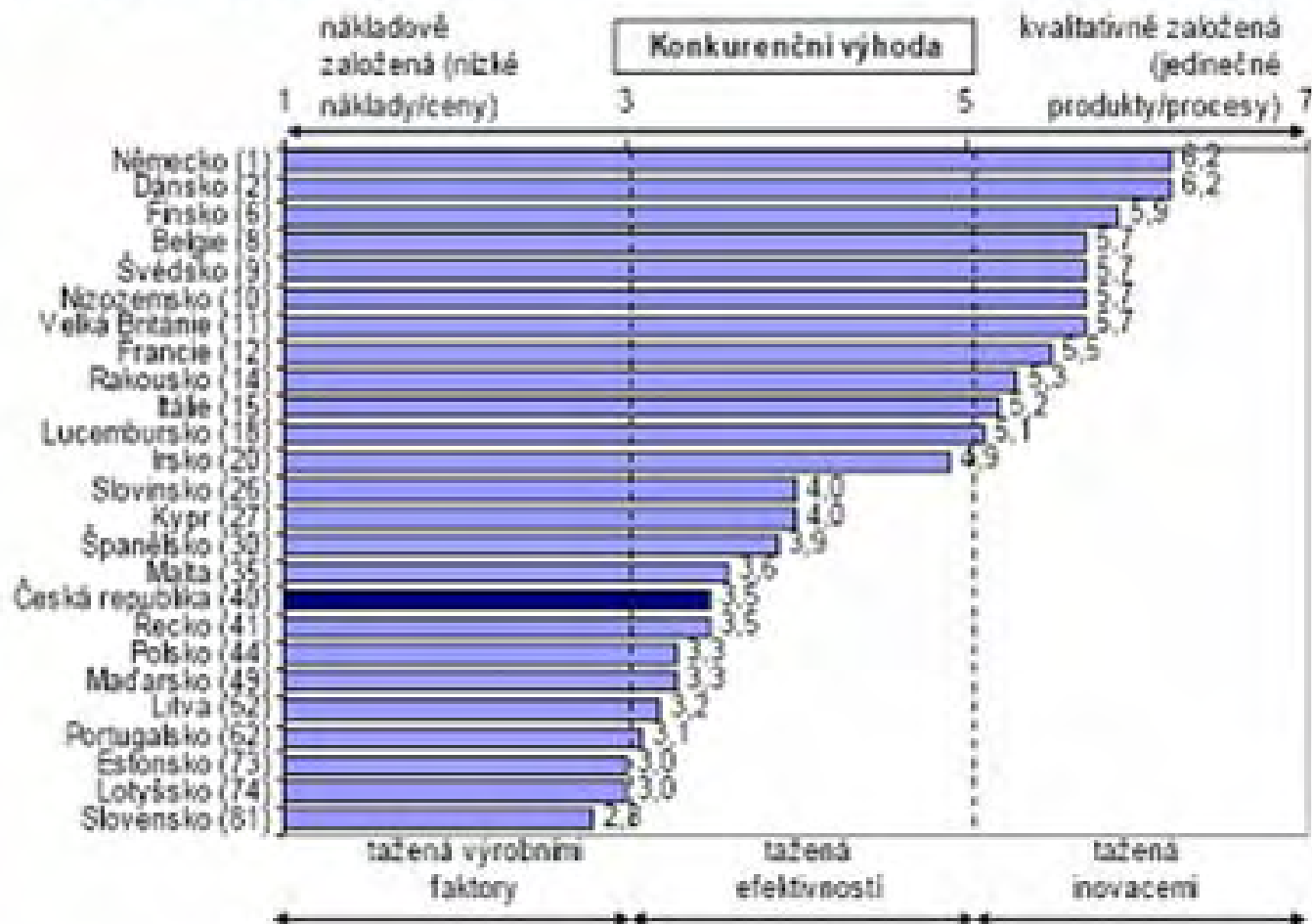
- Lepší **znalosti** jsou výhodou pouze tehdy když se rychle využijí, protože **ztrácí hodnotu**.
- Inovativní kolektivy se stěhují do center, vytvářejí **hot spot globalizovaného světa**.
- Stírání pojmů zaměstnanec, zaměstnavatel, pracoviště, pracovní a volná doba – **protěžuje se samostatnost**. Tradiční hierarchické systémy řízení nahrazujeme sebekontrolou..
- Jistoty pracovního místa vyměňujeme za autonomii. Vedle potřeby spravedlivého ohodnocení **chceme mít schopnost učit se a rozvíjet**, dávat vlastní tvář svojí práci, sami si určovat její plán.
- **Jaké znalosti preferovat?** Koncepce dalšího rozvoje (?)

Budeme montovnou Evropy?

3 Inovací výkonnost CR a předpoklady jejího růstu

Jbrázek 1: Zdroje konkurenční výhody (rok 2004)

Poznámka: Pořadí ze souboru 104 zemí. 7 – nejlepší výsledek, 1 – nejhorší výsledek. Pramen: WEF (2004), vlastní úpravy.

AKUMULACE LK A DŮSLEDKY

- Klesá počet „regulérních“ pracovních míst.
- Dvojnásobné zvýšení celosvětové **nabídky pracovních míst** (2 mld lidí nabízí práci za extrémně nízkou mzdu).
- **Hodnota firem** se již neodvíjí od hmotných statků, ale je založena hlavně na idejích, informacích a **lidském kapitálu**.
- Již automaticky neplatí, že lidé stoupají s rostoucím věkem po firemním žebříčku. Častěji prožívají svoji **nejproduktivnější éru v mladším věku**.
- **Brazilizace poměrů** pro méně kvalifikované (peníze pouze jako prostředek přežití).
- **Ústup od „sociálního státu“** snižování účinnosti záchranných sociálních sítí – dtto péče o nezaměstnané (jejich věc). Výnosy jdou k menšině – k vysoce produktivní menšině.
- **Ústup od „společnosti volného času“** – práce do sedmdesátky – prodlužování délky života i délky práce. Výkonnější průmysl neznamena více volného času.

Budme uprimní!

JE TO BEZESPORU NEJLEPŠÍ SOUČASNÝ POČÍTAČ. ALE NIKDY SE HO NEPTĚJTE
KAM SPĚJE LIDSTVO, TO ODPOVÍDÁ S BRUTÁLNÍ UPŘÍMNOSTÍ SPROSTĚ.

S PŘÁNÍM NEBÝT
JEN POUHOU HŘÍČKOU
TRŽNÍCH SIL
ZA POZORNOST DĚKUJE

Zdeněk Palán